

Projekat finansira
Europska unija

Empowered lives.
Resilient nations.

Općina
Travnik

Centar za
edukaciju
mladih

Turbe

Paklarevo

Ovčarevo

STRATEGIJA ZA MLADE OPĆINE TRAVNIK 2020. - 2027.

irota

Bojna

Travnik

Plava Voda

Dolac na
Lašvi

Sli

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA
SREDNJOBOSANSKI KANTON
KANTON SREDIŠNJA BOSNA
OPĆINA TRAVNIK
OPĆINSKO VIJEĆE**

**BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
CENTRAL BOSNIA CANTON
TRAVNIK MUNICIPALITY
MUNICIPAL COUNCIL**

„STRATEGIJA ZA MLADE OPĆINE TRAVNIK 2020–2027. GODINE“

SADRŽAJ

RIJEČ NAČELNIKA	- 3 -
UVOD	- 4 -
PRAVNI OKVIRI	- 5 -
PROJEKAT IZRADE STRATEGIJE ZA MLADE OPĆINE TRAVNIK 2020–2027.	- 6 -
METODOLOGIJA	- 8 -
Analiza relevantnih dokumenata	- 8 -
Istraživanje položaja i potreba mladih u općini Travnik	- 8 -
Radne grupe	- 9 -
ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	
POLOŽAJA I POTREBA MLADIH S PODRUČJA OPĆINE TRAVNIK	- 10 -
Predmet istraživanja	- 10 -
Ciljevi istraživanja	- 10 -
Uzorak	- 10 -
Karakteristike uzorka	- 11 -
Prioritetne potrebe i problemi mladih	
utvrđeni istraživanjem po oblastima Strategije	- 12 -
TREKUTNI POLOŽAJ MLADIH I PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA	- 14 -
Obrazovanje mladih	- 14 -
Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih	- 19 -
Socijalna i stambena politika mladih	- 25 -
Zdravlje mladih	- 31 -
Zaštita životne sredine	- 37 -
Kultura i umjetnost mladih	- 40 -
Informisanje, omladinski rad i mobilnost mladih	- 44 -
Sport i slobodno vrijeme mladih	- 49 -
Sigurnost mladih	- 53 -
Mehanizmi za provedbu Strategije za mlade	- 56 -
Monitoring i evaluacija	- 57 -

RIJEČ NAČELNIKA

Donošenjem Strategije za mlade Općina Travnik odredila je način na koji će u narednih sedam godina raditi kako bi poboljšala položaj mladih. Riječju, Općina Travnik odredila je strateške ciljeve i mjere putem kojih će usmjeriti svoje resurse, energiju i sredstva za stvaranje povoljnijih prilika za mlade.

Kako bi ovaj strateški plan u cijelosti bio sproveden, Općina Travnik će inicirati i poboljšati odnose i partnerstva sa lokalnim organizacijama, poduzećima i servisima, ali istodobno očekivati spremnost mladih da se uključe u ove procese.

Strategija za mlade Općine Travnik 2020–2027. godine, jasno se bavi svim mladim ljudima s područja općine Travnik, bez obzira na to da li su zaposleni ili su nezaposleni, da li su u procesu školovanja ili su iz toga procesa izašli, mladima koji žive na području ruralnog dijela općine i mladih u njezinom urbanom dijelu, mladima koji su pred rješavanjem važnih životnih pitanja kao što je naprimjer pokretanje poduzetništva ili rješavanje stambenog pitanja i slično. Jednako tome, Strategija se bavi i pitanjima kulture, zabave i slobodnog vremena mladih, aktivnim uključivanjem mladih u procese donošenja odluka, pitanjima korištenja postojećih resursa i stvaranja novih.

Strategija je posebno osnažena tim prije što su u procesu njezine izrade učestvovali mladi ljudi, organizacije mladih i njihovi predstavnici. Takvo što, zapravo, predstavlja jasno opredjeljenje Općine Travnik u pogledu mladih.

Mladi su zahtjevna populacija zbog brojnih izazova savremenog doba i izazova što danas stoje pred njima, ali isto tako mladi su velika snaga i neiscrpan resurs znanja, mogućnosti i vrijednosti svakog društva.

U želji da svi donosioci odluka i sami mladi, te drugi akteri u društvu podrže naše opredjeljenje prema mladima, najiskrenije želim da svi posmatramo i koristimo ovaj dokument kao resurs i kao vodič, te da mlade doživljavamo kao ravnopravne partnere.

Admir Hadžiemrić

UVOD

Strategija za mlade Općine Travnik 2020–2027. godine temeljni je pokazatelj društveno-političke vizije razvoja položaja mladih na području općine Travnik. Strategija za mlade predstavlja skup načela, vrijednosti i ciljeva kojima Općina Travnik želi poboljšati kvalitet života mladih, nudeći im sistemski pristup u izgradnji socijalnih, ekonomskih, obrazovnih, kulturnih i drugih uslova za njihov kvalitetan razvoj, sprječavajući pritom njihov odlazak sa područja općine Travnik.

Izrada ove Strategije nastavak je strateškog opredjeljenja Općine Travnik da unapređuje položaj mladih, a što je započeto kroz prethodnu Strategiju za mlade 2012–2016. godine.

Ova Strategija napisana je na osnovu sveobuhvatnog i temeljitog Istraživanja položaja i potreba mladih na području općine Travnik, na uzorku od 504 ispitanika (jednak broj muških i ženskih učesnika), kao i iskustava učesnika koji su svakodnevno u kontaktu sa mladima, te su u okviru toga sprovedene aktivnosti anketiranja mladih na terenu, rada fokus grupa, konsultacija sa organizacijama i javnim ustanovama koje se bave mladima i slično, a sve uz stalnu koordinaciju sa Komisijom za mlade i ravnopravnost spolova Općine Travnik.

Značajno je spomenuti da su na izradi ovog dokumenta u najvećoj mjeri radili upravo mladi s područja općine Travnik, čime im je omogućen veći uticaj kako na planiranje razvoja svoje mjesne zajednice, tako i na aktivnije učešće u procesima donošenja odluka koje se tiču njih samih.

Do sada je u izradi ovog dokumenta na razne načine bilo uključeno 120 osoba koje djeluju u oblastima kojima se Strategija bavi: predstavnici javnih institucija i ustanova (obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih, itd), nevladinog sektora, kao i pojedinci koji su odlučili doprinijeti izradi ovog dokumenta. Pritom, naglašavamo, mahom su to bili mladi ljudi, koji su zajedničkim radom razvijali međusektorsku saradnju kao primjer dobre prakse pri strateškom pristupu i rješavanju problematike mladih.

Ova Strategija slijedi niz preporuka važnih evropskih i domaćih strateških dokumenata, pri čemu afirmira aktivno učešće mladih u društvu, te njihovo pravo na pristup kulturnim događajima, aktivnostima za kvalitetno upotpunjavanje slobodnog vremena, informacijama, programima mobilnosti, razvojnog omladinskog rada, kao i različitim programima formalnog i neformalnog obrazovanja. Osim toga, podstiče i povećanje zaposlenosti mladih, te suzbijanje uzroka nezaposlenosti, stambeno osamostaljivanje i druge aspekte socijalne politike, pristup zdravstvenim uslugama, a posebno onim koji se tiču prevencije konzumiranja alkohola, duhana, duhanskih prerađevina, nargila i psihoaktivnih supstanci.

PRAVNI OKVIRI

Učešće mladih ljudi u svim oblastima javnog života i razvoj Strategije za mlade na državnom i lokalnom nivou podstiču i promovišu Vijeće Evrope, Evropska komisija i Evropski omladinski forum. Na nivou Evropske unije postoje dokumenti koji se tiču učešća mladih i njihovog položaja, kao što su Evropska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou, Bijela knjiga za mlade, Rezolucija o Evropskoj omladinskoj politici/strategiji za mlade i slično.

Budući da Bosna i Hercegovina teži članstvu u Evropskoj uniji, potrebno je da postojeće zakonodavstvo prilagodi onom iz Evropske unije, a što se odnosi i na javne dokumente koji se tiču problematike mladih.

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, donesen 2010. godine, u općim odredbama utvrđuje da se institucionalno organizirana briga o mladima, omladinsko udruživanje i učešće mladih na svim nivoima odlučivanja treba zasnivati na načelima poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, na poštivanju ustavnog poretka, zakona i međunarodnog prava, te izgradnji demokratskih institucija zasnovanih na političkom pluralizmu i uspostavi vladavine prava, kao i uvažavanju međunarodnopravnih standarda i najbolje međunarodne prakse u pogledu mladih i rada s mladima.

Zakon također uređuje i definiše pojmove *politike prema mladima* i *strategije za mlade* i obavezuje svaku općinu u Federaciji Bosne i Hercegovine da pristupi izradi strategije za mlade. Zakon strategiju za mlade definiše kao *dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima što uključuje definisane potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije*. Institucije vlasti na svim nivoima zakonom su obavezne da uključuju mlade u procese odlučivanja, posebno o onim pitanjima koja se tiču njihovog interesa, poput izrade i usvajanja: sektorskih politika prema mladima, programa djelovanja prema mladima, strategija za mlade, budžeta za mlade i slično.

Općina Travnik je, usvajanjem svoje prve Strategije za mlade 2012. godine, ispunila obaveze shodno Zakonu o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, a što se odnosi i na imenovanje službenika za pitanja mladih, te definiranje budžeta za mlade unutar Budžeta Općine Travnik. Izrada nove Strategije za mlade nastavak je prethodno započetog procesa.

PROJEKAT IZRADE STRATEGIJE ZA MLADE OPĆINE TRAVNIK 2020–2027.

Prva Strategija za mlade Općine Travnik, čiji je proces izrade inicirao i rukovodio Centar za edukaciju mladih, usvojena je 2012. godine, a za period 2012–2016.

S obzirom na to da je prethodna Strategija za mlade Općine Travnik prestala važiti 2016. godine i da Općina dvije godine nije imala važeću strategiju, Centar za edukaciju mladih je 2017. godine ponovo inicirao proces njene izrade, u partnerstvu sa Općinom Travnik.

Iako prethodna Strategija za mlade nije imala tijelo koje je pratilo njeno provođenje, njeni rezultati su danas itekako vidljivi. Centar za edukaciju mladih kao najveća i najaktivnija organizacija koja se bavi pitanjima mladih u Srednjoj Bosni, bila je nosilac mnogih aktivnosti koje su doprinijele postizanju ciljeva definiranih u prethodnoj Strategiji.

Na inicijativu i prema koncept ideji koju je Centar za edukaciju mladih predstavio, Općina Travnik je 2015. godine podržala uspostavljanje društvenog centra za djecu i mlade „Druga kuća“, koji je otvoren 2017. godine, a čije programe godišnje koristi više od 10.000 djece i mladih s područja općine Travnik, ali i cijele Srednje Bosne. U okviru centra uspostavljen je i prvi poduzetnički inkubator za mlade u Travniku, „BeeZone“, čije usluge i resursi su dostupni svim mladima sa područja općine Travnik. Travnik je po prvi put, zahvaljujući projektu „Trik za nove mogućnosti u zapošljavanju i poduzetništvu“, dobio dvanaest start-up poduzeća mladih, čije osnivanje je podržano u iznosu od po 5.000 eura.

Centar za edukaciju mladih, zahvaljujući uspostavljenim partnerstvima sa brojnim međunarodnim organizacijama, doprinio je i većoj mobilnosti mladih iz općine Travnik, koji su učestvovali na mnogim domaćim i međunarodnim seminarima i edukativnim razmjenama, predstavljajući svoju državu i šireći vlastite vidike.

Općina Travnik je imenovala službenika za pitanja mladih, te u Budžet Općine dodala stavku Budžet za mlade. Svi dokumenti vezani za pitanja mladih podijeljeni su na web stranici Općine, te su na taj način postali dostupni javnosti. Na inicijativu Centra za edukaciju mladih formirano je i Vijeće mladih općine Travnik, koje je obuhvatilo predstavnike najaktivnijih omladinskih organizacija i organizacija koje se bave pitanjima mladih općine Travnik.

Ovo su samo neki od ključnih rezultata prethodne Strategije za mlade, a na osnovu kojih su Centar za edukaciju mladih i Općina Travnik, krenuli u realizaciju projekta izrade nove Strategije.

Projekat izrade Strategije za mlade Općine Travnik 2020–2027. godine, odobren je kroz fond Regionalnog programa lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD), koji finansira Evropska unija, te provodi UNDP i čija realizacija je započela u januaru 2018. godine.

Cilj projekta je poboljšati položaj mladih na području općine Travnik, njihovu ulogu u društvu, podstaknuti ih da učestvuju u procesima odlučivanja i kreiranja programa za njih, te utjecati na smanjenje stope odlaska mladih iz BiH.

Rukovođenje svim projektnim aktivnostima povjereno je Koordinacionom tijelu projekta, koje su činili predstavnici Centra za edukaciju mladih i Komisije za mlade i ravnopravnost spolova Općine Travnik. Tokom deset mjeseci rada realiziran je niz aktivnosti od kojih su najznačajnije: analiza relevantnih domaćih i međunarodnih dokumenata koji se bave pitanjima mladih, terensko istraživanje položaja i potreba mladihu općini Travnik, na uzorku od 504 ispitanika, formiranje radnih grupa po ključnim oblastima koje Strategija obuhvata, sastanci radnih grupa na kojima je razmatrano trenutno stanje po pitanju položaja mladih u općini Travnik, te predloženi strateški ciljevi i mjere koje je potrebno poduzeti, a što je na kraju rezultiralo izradom ovog dokumenta koji će biti na snazi narednih sedam godina.

Ovim projektom Centar za edukaciju mladih doprinio je međusobnom umrežavanju i uvezivanju relevantnih institucija, ustanova i organizacija koje se bave pitanjima mladih, omogućivši njihovu daljnju saradnju kroz implementaciju mjera u okviru Strategije, te drugih zajedničkih aktivnosti koje se tiču mladih na području općine Travnik.

METODOLOGIJA

Da bi Strategija za mlade bila efektivna potreban je zajednički rad predstavnika lokalne vlasti i civilnog društva čija će sinergija osigurati dijalog, zajedničko djelovanje i partnerske odnose između ključnih učesnika – mladih i lokalne vlasti. Upravo iz toga razloga sve aktivnosti na izradi Strategije za mlade odvijale su se u zajedničkoj koordinaciji Centra za edukaciju mladih i Općine Travnik.

Analiza relevantnih dokumenata

Na osnovu analiziranih domaćih i međunarodnih dokumenata koji tretiraju pitanja mladih izdvojene su smjernice, preporuke i primjeri dobre prakse, koji su uz prethodnu Strategiju poslužili kao polazna osnova za izradu nove Strategije. Na samom početku, utvrđene su i ključne oblasti koje će obuhvatati Strategija za mlade Općine Travnik 2020–2027, prema preporukama Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine.

Oblasti života mladih koje obuhvata ova Strategija su:

1. Zapošljavanje, samozapošljavanje i poduzetništvo mladih;
2. Obrazovanje mladih;
3. Zdravlje mladih;
4. Zaštita životne sredine;
5. Sport i slobodno vrijeme;
6. Kultura i umjetnost;
7. Informisanje, omladinski rad i mobilnost;
8. Socijalna i stambena politika mladih;
9. Sigurnost mladih.

U okviru ovih aktivnosti definiran je i način izrade Strategije, odnosno raspodjela oblasti po radnim grupama na način da je svaka radna grupa imala zadatak izrade dijela Strategije koji se odnosi na jednu ključnu oblast. Članovi radnih grupa su mapirani na osnovu njihove struke, iskustva u radu u određenoj oblasti, te starosnoj dobi. Istodobno, okvirno je definirano koje povratne informacije su radnim grupama potrebne od mladih ljudi s područja općine Travnik, koji će biti obuhvaćeni istraživanjem njihovog položaja i potreba.

Istraživanje položaja i potreba mladih na području općine Travnik

Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da se strategije oblikuju na temelju analize položaja i potreba mladih, koja opet mora biti sačinjena na osnovu stručnog istraživanja o položaju i potrebama mladih za onaj nivo vlasti za koji se radi strategija.

Istraživanje položaja i potreba mladih na području općine Travnik provedeno je u julu 2018. godine. Podaci su prikupljeni anketiranjem mladih na cijelom području općine Travnik, korištenjem standardiziranog upitnika, koji je obuhvatio sljedeće segmente života mladih:

1. Zapošljavanje, samozapošljavanje i poduzetništvo;
2. Obrazovanje;
3. Zdravlje;

4. Sport i slobodno vrijeme;
5. Kultura i umjetnost;
6. Informisanje, omladinski rad i mobilnost;
7. Socijalna i stambena politika;
8. Sigurnost mladih.

Više o samom istraživanju u poglavlju „Analiza istraživanja položaja i potreba mladih s područja općine Travnik“.

Radne grupe

Nakon javnog poziva pravnim i fizičkim licima koja djeluju u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva, kulture, umjetnosti, informisanja, sporta, omladinskog rada i mobilnosti, te nevladinim organizacijama i udruženjima koja se bave pitanjima mladih na području općine Travnik, angažirane su ukupno 102 osobe za rad u sedam radnih grupa:

1. Zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih;
2. Obrazovanje mladih;
3. Zdravlje mladih i zaštita životne sredine;
4. Sport i slobodno vrijeme mladih;
5. Kultura i umjetnost mladih;
6. Informisanje, omladinski rad i mobilnost mladih;
7. Socijalna i stambena politika mladih.

Sve radne grupe radile su u dvije etape, kreirajući odgovarajuće matrice za oblast Strategije u okviru koje djeluju:

Matrica 1 – presjek postojećeg položaja mladih, te mjera i aktivnosti koje učesnici nadležni za pitanja mladih na području općine Travnik, trenutno poduzimaju za mlade ljude.

Matrica 2 – dokument koji definiše strateške, operativne ciljeve i mjere koje trebaju biti poduzete za unapređenje položaja mladih, a sve na osnovu Matrice 1 i Istraživanja položaja i potreba mladih sa područja općine Travnik.

Kako bi Strategija za mlade definirala što konkretnije ciljeve i mjere, odnosno kako bi bila operativna, imenovana je i dodatna radna grupa od sedam članova, koji su radili na definiranju strateških ciljeva u okviru svih devet ključnih oblasti Strategije, unapređujući mjere koje su definirale radne grupe ili uvrštavajući one koje su ostale radne grupe previdjele, a istraživanje je pokazalo da su bitne.

Članovi ove radne grupe posjeduju dugogodišnje iskustvo u radu sa mladima na polju omladinskog rada, javnog zagovaranja, edukacije i zapošljavanja, a prednost njenog formiranja, kao još jednog tijela u izradi Strategije ogleda se u tome što su njeni članovi direktno vezani za relevantnu oblast i poznaju trenutno stanje na terenu.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH S PODRUČJA OPĆINE TRAVNIK

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja su mišljenja i ponašanja mladih koji žive na području općine Travnik, u segmentima njihovog života koji se odnose na: zapošljavanje, obrazovanje, zdravlje, sport, slobodno vrijeme, kulturu, umjetnost, informisanje, omladinski rad, mobilnost, socijalnu, stambenu politiku i sigurnost.

Ciljevi istraživanja

Istraživanje je namijenjeno prikupljanju relevantnih podataka na području općine Travnik za izradu lokalne Strategije za mlade i provedeno je sa sljedećim ciljevima:

1. Utvrditi, opisati i interpretirati mišljenja i ponašanja mladih koji žive na području općine Travnik, u segmentima njihovog života koji se odnose na: zapošljavanje, obrazovanje, zdravlje, sport, slobodno vrijeme, kulturu, umjetnost, informisanje, omladinski rad, mobilnost, socijalnu, stambenu politiku i sigurnost.
2. Utvrditi, opisati i interpretirati povezanost mišljenja i ponašanja unutar navedenih oblasti sa socijalno-demografskim karakteristikama mladih.

Uzorak

Uzorak za potrebe ovog istraživanja su 504 mlade osobe sa područja općine Travnik, starosne dobi od 15 do 30 godina.

Prilikom uzorkovanja ispoštovani su kriteriji određenih demografskih karakteristika, značajnih za valjanost uzorka, tako da se uzorak sastoji od približno 51% ženskih i 49% muških ispitanika, te adekvatnog broja mladih koji žive u gradskim i vangradskim sredinama.

Uzorak ove veličine ima grešku od oko 5% sa nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije, a ne cijelu populaciju, zbog toga što rezultati koji se dobiju iz uzorka, u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. Na primjeru ovog istraživanja, to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za 5%.

Istraživanjem su obuhvaćene sve mjesne zajednice općine Travnik: Bjelo Bučje – Pulac, Bojna, Centar, Čukle, Dolac na Lašvi, Dub, Gluha Bukovica, Goleš, Gornji Dolac, Grahovčići, Guča Gora, Han Bila, Ilovača, Kalibunar, Karaula, Korićani, Kraljevice, Maline, Mehurići, Mosor, Mudrike, Nova Bila, Paklarevo, Pirota, Pokrajčići, Potkraj, Rudnik, Slimena – Polje, Stari Grad, Šišava, Turbe, Višnjevo, Vitovlje i Zagrađe.

Uz navedeno, korišteni su i podaci zvaničnih institucija, između ostalih Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine i Federalnog zavoda za statistiku.

Karakteristike uzorka

Starost ispitanika/ca	Uzorak
15–19	175
20–24	162
25–30	167
Ukupno	504

Tabela 1. Struktura ispitanika/ca prema starosnoj dobi

Spol	Frekvencija	Procenat
Ženski	257	51%
Muški	247	49%
Ukupno	504	100%

Tabela 2. Spolna struktura ispitanika/ca

Uzorak	504	M	Ž
Gradska sredina	156	78	78
Vangradska sredina	348	174	174

Tabela 3. Struktura ispitanika prema mjestu boravka

Nivo obrazovanja	Muški	Ženski
Srednja stručna škola – trogodišnja	6,7%	5,5%
Srednja škola – četverogodišnja	42,7%	41,8%
Viša škola – dvije godine fakulteta	1,3%	2,7%
Fakultet/Bachelor	45,3%	43,6%
Magisterij	2,7%	4,5%

Tabela 4. Struktura ispitanika/ca prema nivou obrazovanja

Radni status	Procenat
Zaposleni na puno radno vrijeme	40,9%
Zaposleni na pola radnog vremena	2,2%
Nezaposleni	52,1%
Samozaposleni, pripravnici, volonteri	4,6%

Tabela. Struktura ispitanika/ca prema radnom statusu

Prioritetne potrebe i problemi mladih utvrđeni istraživanjem po oblastima Strategije

1. **Zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo:**

- zabrinjavajuća stopa nezaposlenosti mladih;
- nemogućnost pronalaska posla na području općine Travnik;
- mladi uglavnom ne rade poslove za koje su se školovali, što znači da je velika neusklađenost potreba tržišta rada i obrazovnog Sistema;
- diskriminacija na tržištu rada na osnovu godina;
- percepcija mladih o mitu i korupciji pri zapošljavanju;
- nedostatak obuka i treninga za mlade poduzetnike;
- mladi nedovoljno poznaju postojeće vladine programe zapošljavanja i samozapošljavanja.

2. **Obrazovanje mladih:**

- problem prijevremenog napuštanja sistema školovanja;
- nedovoljni programi stipendiranja učenika i studenata;
- nedostatak praktične nastave;
- preopširni nastavni planovi i program;
- nedovoljno prilika za sve mlade za neformalno obrazovanje.

3. **Zdravlje mladih:**

- mladi nedovoljno samoinicijativno odlaze na sistematske preglede;
- nepoznavanje zdravstvenih usluga posebno namijenjenih mladima u lokalnoj zajednici;
- nedovoljna informisanost o važnosti redovnih ginekoloških pregleda;
- mali broj mladih se bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima;
- potrebno je više raditi na prevenciji rizičnog ponašanja kod mladih, a zbog velikog broja mladih koji konzumiraju alkohol, duhan, duhanske preradevine, nargile i psihoaktivne supstance.

4. **Socijalna i stambena briga:**

- finansijska nestabilnost i nemogućnost mladih da doprinesu kućnom budžetu;
- nepovoljniji uslovi za mlade iz vangradskih sredina;
- nemogućnost da se mladi stambeno osamostale.

5. **Kultura i umjetnost:**

- nezadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti u kreiranju kulturnih sadržaja;
- nezadovoljstvo mladih lokalnim medijima po pitanju vremena posvećenog kulturi u njihovim programima.

6. Informisanje, omladinski rad i mobilnost:

- upotreba interneta u najvećoj mjeri za korištenje društvenih mreža;
- veliki procent mladih otišli bi u inostranstvo zauvijek;
- mladi ne koriste tradicionalne medije putem kojih institucije uglavnom informišu građane;
- nezainteresiranost mladih za uključivanje u politiku;
- nezainteresiranost mladih za uključivanje u procese donošenja odluka, kao posljedica nepovjerenja u mogućnost njihovog uticaja na donošenje odluka;
- neuključenost mladih u rad organizacija koje okupljaju mlade.

7. Sport i slobodno vrijeme:

- povećan broj mladih koji posjećuju kladionice;
- velik broj mladih koji posjećuju kafiće.

8. Sigurnost mladih:

- većina mladih donekle je zadovoljna sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive, ali potrebno je naglasiti da je više nezadovoljnih u gradskim nego u vangradskim sredinama;
- mladi su izloženi različitim oblicima nasilja, najzastupljenije je vršnjačko nasilje;
- više od polovine mladih ima povjerenja u policijske službenike.

TRENUTNI POLOŽAJ MLADIH I PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA

Obrazovanje mladih

Obrazovanje se smatra bitnim elementom razvoja svakog društva i pojedinca. U Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima navedeno je da *niko ne može biti lišen prava na obrazovanje*, što predstavlja univerzalno ljudsko pravo. Također, navodi se da u vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da osiguraju takvo obrazovanje i nastavu, koje su u skladu s njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima. S obzirom na to da je Bosna i Hercegovina potpisnica ove konvencije, dužna je osigurati obrazovanje u skladu sa njenim odredbama. Pravo na obrazovanje regulisano je i u domenu društvenog i privrednog prava.

Federacija Bosne i Hercegovine nadležnost obrazovanja prenosi na nivo kantona koji dalje sa lokalnim vlastima kreiraju obrazovnu politiku, dok Republika Srpska ovu oblast reguliše na entitetskom nivou.

Općina Travnik mladima nudi programe stipendiranja i druge vrste pomoći za sve kategorije, a naročito za deficitarna srednjoškolska zanimanja, gdje je napravljen pomak u odnosu na prethodne godine. Općina Travnik, u saradnji s Ministarstvom obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta SBK, ulaže u škole s područja općine Travnik, kako finansijski, u poboljšanju uslova rada, tako i u raznim organiziranim radionicama i takmičenjima vezanim za obrazovanje.

Posljednjih decenija obrazovanju se posvećuje sve više pažnje, a mladi ljudi sve duže ostaju u sferi formalnog, ali i neformalnog obrazovanja. Izuzetno je važno da obrazovanje koje se pruža mladima, bilo ono formalno ili neformalno, bude korisno, efektivno i praktično.

Formalno obrazovanje

Pod formalnim obrazovanjem podrazumijevaju se procesi unutar zvaničnog obrazovnog sistema, koji je hijerarhijski struktuiran od osnovnog do visokog obrazovanja. Krajnji njegov rezultat jeste dobijanje diplome i stečenih znanja koja osposobljavaju mlade da postanu aktivni na tržištu rada.

Na području općine Travnik djeluje jedanaest osnovnih i šest srednjih škola: Srednja škola „Travnik“, Mješovita srednja škola „Travnik“, Katolički školski centar „Petar Barbarić“, Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola „Travnik“, Mješovita srednja tehnička škola „Travnik“ i Elči Ibrahim-pašina medresa.

Općina Travnik već dugi niz godina radi na tome da se pozicionira kao univerzitetski grad u domenu privatnih visokoškolskih ustanova. Očigledno je da u tome ima uspjeha, jer u Travniku postoje tri univerziteta – Sveučilište/Univerzitet „Vitez“, Internacionalni univerzitet Travnik i Univerzitet u Travniku s više od 20 fakulteta. S tim u vezi, broj studenata koji pohađaju ove ustanove ne čini nužno stanovništvo općine Travnik, nego se većinom radi o studentima iz drugih gradova Bosne i Hercegovine. Stoga, potrebno je da programska djelovanja prema mladima budu usmjerena ka mladima koji dolaze kao studenti u Travnik.

Fakulteti kroz praktičnu nastavu nastoje povezati mlade sa institucijama u kojima će nastaviti svoj daljnji rad, a škole putem profesionalne orijentacije pružaju pomoć mladim ljudima.

Budući da zvanični obrazovni sistem ne zadovoljava sve potrebe mladih, posebno za znanjem i vještinama koje od njih traži savremeno doba, programi formalnog obrazovanja organizuju se i izvan škola i univerziteta. Jedan od primjera je univerzitetski kurs „Liderstvo i razvojni omladinski rad u zajednici“, koji organizuje Centar za edukaciju mladih u saradnji sa Školom za edukaciju i komunikaciju Univerziteta Jönköping iz Švedske.

Kurs je namijenjen osobama koje rade ili bi željele raditi sa mladima na njihovom ličnom, socijalnom i profesionalnom razvoju, kroz obrazovne ustanove, nevladine organizacije i slično. Studenti na kursu razvijaju vlastite liderske vještine, komunikaciju, facilitaciju, rješavanje problema, upravljanje konfliktima, upravljanje projektima, odnosno *soft skills*, koje danas traži većina poslodavaca. Kurs „Liderstvo i razvojni omladinski rad“ certificiran je od strane navedenog univerziteta sa 30 ECTS bodova.

Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje podrazumijeva dobrovoljno učenje koje se odvija u širokom spektru okruženja i situacija gdje podučavanje i učenje nisu nužno jedina ili glavna aktivnost. Ova okruženja i situacije mogu biti privremene, a aktivnosti ili kursevi koji se održavaju mogu imati osoblje obučeno u učenju (kao što su predavači za mlade) ili volonteri (kao što su omladinski lideri). Aktivnosti i kursevi su planirani, ali su rijetko strukturirani konvencionalnim ritmovima ili predmetima iz kurikuluma. Obično se odnose na specifične ciljne grupe, ali rijetko se ishodi učenja ili postignuća dokumentiraju ili vrednuju na konvencionalno vidljive načine.

Mladima na području općine Travnik, u sklopu nevladinih organizacija, formalnih i neformalnih odgojno-obrazovnih institucija, sportskih, kulturnih, umjetničkih, ekoloških i drugih udruženja, političkih stranaka i slično nudi se dodatna edukacija kroz razne treninge, seminare i edukativne radionice. Na području općine Travnik djeluje trideset nevladinih organizacija koje podržavaju neformalno obrazovanje mladih.

Vodeću ulogu za mlade srednjoškolskog i studentskog uzrasta u neformalnom obrazovanju ima Centar za edukaciju mladih, koji kroz svoj svakodnevni rad nudi programe neformalnog obrazovanja u različitim područjima od interesa i potreba mladih.

Na osnovu analize trenutnog stanja u oblasti obrazovanja, potreba i problema mladih u ovoj oblasti, ustanovljenim provedenim istraživanjem, navedeni su najprioritetniji problemi za rješavanje i predloženi su sljedeći strateški ciljevi, željeni rezultati i mjere u oblasti obrazovanja:

Vizija: Obrazovni sistem na području općine Travnik adekvatno odgovara potrebama mladih.

Problem 1: Nedostatak praktične nastave u formalnom obrazovanju.

Cilj 1: Mladima na području općine Travnik omogućen veći broj časova praktične nastave u formalnom obrazovanju.

Željeni rezultati:

- Unaprijeđen kvalitet nastave u školama i na fakultetima na području općine Travnik.

Problem 2: Veliki broj mladih sa područja općine Travnik nema pristup programima neformalnog obrazovanja.

Cilj 2: Dostupni programi neformalnog obrazovanja mladima sa cijelog područja općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Unaprijeđena promocija i dostupnost programa neformalnog obrazovanja za mlade.
- Mladi koriste programe neformalnog obrazovanja u cilju cjeloživotnog učenja i doškoloavanja.

Problem 3: Mladi ne poznaju i ne koriste aktivno programe stipendiranja.

Cilj 3: Mladi upoznati i koriste postojeće programe stipendiranja.

Željeni rezultati:

- Mladi sa područja općine Travnik aktivno koriste općinske, ali i druge programe stipendiranja u formalnom obrazovanju s posebnim akcentom na deficitarna zanimanja.

Problem 4: Lokalna vlast ne vrednuje pojedince i organizacije koje aktivno doprinose kvalitetu obrazovanja mladih.

Cilj 4: Lokalna vlast prepoznaje i afirmira pojedince i organizacije koje aktivno doprinose kvalitetu obrazovanja mladih na području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Uspostavljen sistem vrednovanja i promocije pozitivnih primjera rada sa djecom i mladima kroz formalno i neformalno obrazovanje području općine Travnik.

Vizija: Obrazovni sistem na području općine Travnik adekvatno odgovara potrebama mladih.					
Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Mladima na području općine Travnik omogućen veći broj časova praktične nastave u formalnom obrazovanju.	1.1. Unaprijeđen kvalitet nastave u školama i na fakultetima na području općine Travnik.	1.1.1. Revidirati i unaprijediti nastavne planove i programe uvrštavanjem više časova praktične nastave.	2020–2027.	- Obrazovne ustanove - Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK - Poduzetnici - NVO - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje	
		1.1.2. Intenzivirati saradnju sa javnim, privatnim i nevladinim sektorom u cilju omogućavanja obavljanja praktične nastave.	2020–2027.	- Obrazovne ustanove - Poduzetnici - NVO	
2. Dostupni programi neformalnog obrazovanja mladima sa cijelog područja općine Travnik.	2.1. Unaprijeđena promocija i dostupnost programa neformalnog obrazovanja za mlade.	2.1.1. Mediji i lokalna uprava daju prostor za promociju neformalnog obrazovanja mladih.			
		2.1.2. Lokalna uprava finansira i sufinansira programe neformalnog obrazovanja mladih.	2020–2027.	- Obrazovne ustanove - Općina Travnik - NVO - Vlada SBK - Domaći i strani donatori - Mediji	
		2.1.3. U okviru nastave i vannastavnih aktivnosti implementirati programe koji ciljano rade na razvijanju interpersonalnih vještina (soft skills) kod mladih.			

3. Mladi upoznati i koriste postojeće programe stipendiranja.	2.2. Mladi koriste programe neformalnog obrazovanja u cilju cjeloživotnog učenja i doškoloavanja.	2.1.4. Uspostaviti bazu omladinskih radnika koji će implementirati programe na prostoru cijele općine.		
		2.2.1. Uspostaviti bazu podataka o centrima koji pružaju neformalno obrazovanje.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO
		2.2.2. Unaprijediti podršku organizacijama koje implementiraju programe neformalnog obrazovanja za mlade.	2020–2027.	- Općina Travnik
	3.1. Mladi sa područja općine Travnik aktivno koriste općinske, ali i druge programe stipendiranja u formalnom obrazovanju, sa posebnim akcentom na deficitarna zanimanja.	3.1.1. Općina aktivnije promovira programe stipendiranja i procedure ostvarivanja prava na stipendiju kroz kanale dostupne mladima.	2020–2027.	- Općina Travnik - Obrazovne institucije - Fondacije za stipendiranje - NVO
		3.1.2. Lokalna uprava sprovodi program stipendiranja, kao i godišnje procjene programa, te ih unapređuje.	2020–2027.	- Općina Travnik
		3.1.3. Fondacije za stipendiranje promoviraju svoje programe prema mladima uz podršku lokalnih vlasti i NVO.	2020–2027.	- Fondacije za stipendiranje
4. Lokalna vlast prepoznaje i afirmira pojedince i organizacije koje aktivno doprinose kvalitetu obrazovanja mladih.	4.1. Uspostavljen sistem vrednovanja i promocije pozitivnih primjera rada sa djecom i mladima kroz formalno i neformalno obrazovanje u općini Travnik.	4.1.1. Općina Travnik jednom godišnje organizuje dodjelu priznanja za istaknute pojedince i organizacije koje aktivno doprinose kvalitetu obrazovanja mladih.	2021–2027.	- Općina Travnik - NVO - Obrazovne ustanove

Rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih

Najveći problem mladih osoba u Travniku, ali i općenito u cijeloj Bosni i Hercegovini je nezaposlenost. Pored visoke stope nezaposlenosti, tržište rada u Bosni i Hercegovini odlikuje niska stopa aktivnosti i neusklađenost ponude i potražnje na tržištu rada. Iako postoji veliki broj nezaposlenih mladih osoba i usprkos ulaganju u postojeće aktivne mjere na tržištu rada i dalje je prisutan nedostatak stimulativnih olakšica za zapošljavanje koje bi pomogle poslodavcima da finansijski lakše podnesu teret zapošljavanja mladih.

Prema izvještaju Službe za zapošljavanje SBK za decembar 2017. godine, evidencija osoba koje prvi put traže zaposlenje izgleda ovako:

Stepen stručne spreme	Osoba	Procent
I Osnovna škola	5.471	34.59%
III Trogodišnja srednja škola	4.776	30.11%
IV Četverogodišnja srednja škola	4.093	25.81%
VI2 Viša škola	777	4.90%
VII1 Fakultet osnovnih studija	315	1,98%
VII2 Magisterij	272	1.71%
II Osnovna škola i stručna osposobljenost	105	0,66%
VI1 Viša škola	48	0.30%
V Specijalizacija na osnovu stručnosti srednjeg obrazovanja	1	0.01%

Programi Službe za zapošljavanje SBK u 2018 godini:

- Program subvencioniranja zapošljavanja mladih nezaposlenih osoba bez radnog iskustva po uredbi Vlade FBiH;
- Program subvencioniranja samozapošljavanja mladih po uredbi Vlade FBiH;
- Program samozapošljavanja i zapošljavanja u poljoprivredi;
- Program samozapošljavanja Start Up 2017;
- Program sufinansiranja samozapošljavanja-mjere:
 - Prvo radno iskustvo 2017 – Jačanje konkurentnosti na tržištu rada;
 - Vaučer za posao 2017;
 - Periodično zapošljavanje 2017;
 - Javni radovi 2017;
- Program samozapošljavanja Start Up PLUS 2017;
- Program sufinansiranja zapošljavanja 2017 PLUS-mjere:
 - Prvo radno iskustvo 2017 – Jačanje konkurentnosti na tržištu rada;

- Vaučer za posao 2017 PLUS;
- Periodično zapošljavanje 2017 PLUS;
- Javni radovi 2017 PLUS.

Kroz saradnju i zajedničko djelovanje nevladinog sektora, konkretno, Centra za edukaciju mladih i službi koje djeluju u pravcu zapošljavanja mladih, u Travniku je 2018. godine otvoren prvi biznis inkubator za mlade – „BeeZone“, čije usluge i resursi su dostupni svim mladima sa područja općine Travnik. Kroz projekat „Trik za nove mogućnosti u zapošljavanju i poduzetništvu“ koji finansira Evropska unija, a sprovodi Međunarodna organizacija rada u BiH, u Travniku je podržano osnivanje 12 startup poduzeća mladih, u iznosu od po 5.000 eura.

U okviru ovog projekta Centar za edukaciju mladih i Služba za zapošljavanje SBK realizirali su i motivacijske seminare za oko 100 mladih osoba iz Travnika, koje se nalaze na evidenciji ove službe, te im omogućili da rade na povećavanju vlastite konkurentnosti na tržištu rada i usvoje vještine koje će im pomoći u aktivnom traženju posla.

Vlada SBK svake godine izdvaja sredstva za podsticaje privredi. Ovi podsticaji nisu isključivo namijenjeni mladima, ali mladi, kao i druge kategorije stanovništva mogu ih koristiti. Pored toga, ističu se još i subvencije javnim poduzećima i subvencije učešća na sajmovima. Neophodna je veća povezanost sistema obrazovanja sa tržištem rada, kao i modernizacija formalnog obrazovanja kroz veću zastupljenost informacionih tehnologija i prakse. Na taj način će cjelokupan obrazovni sistem postati učinkovitiji, jer njegova svrha nije samo završetak školovanja mladih, već i nastavak njihovog daljnjeg profesionalnog razvoja.

Vizija: Povećan broj zaposlenih mladih ljudi na području općine Travnik.

Problem 1: Nedovoljna zainteresiranost i motiviranost mladih za pokretanje vlastitog biznisa (samozapošljavanje).

Cilj 1: Povećan broj mladih koji su pokrenuli vlastiti biznis kroz programe samozapošljavanja.

Željeni rezultati:

- 3% mladih u općini Travnik apliciralo za pokretanje vlastitog biznisa.
- Unaprijeđena promocija i podrška programima za pokretanje biznisa mladih.
- Općina Travnik stvara uslove u kojima mladi spremno koriste mjere zapošljavanja i samozapošljavanja kroz podršku BeeZone biznis inkubatoru.

Problem 2: Mladi nisu dovoljno informisani o potrebama tržišta rada i motivirani za odabir deficitarnih zanimanja.

Cilj 2: Mladi s područja općine Travnik upoznati sa potrebama tržišta rada i motivirani za odabir deficitarnih zanimanja.

Željeni rezultati:

- Povećan broj mladih koji se odlučuju za obrazovanje u deficitarnim zanimanjima.

Problem 3: Mladi koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom.

Cilj 3: Mladi su upoznati sa metodama i načinima aktivnog traženja posla.

Željeni rezultati:

- 20% nezaposlenih mladih sa evidencije Službe za zapošljavanje prošlo obuku za učinkovitije traženje posla i primjenjuje stečene metode i vještine u praksi.

Problem 4: Mladi koji pripadaju socijalno isključenim grupama su diskriminirani u procesu zapošljavanja u javnom i privatnom sektoru.

Cilj 4: Svi mladi s područja općine Travnik imaju jednaka prava u procesu zapošljavanja, bez diskriminacije na bilo kojem osnovu.

Željeni rezultati:

- Povećan broj zaposlenih mladih ljudi iz socijalno isključenih grupa u javnom i privatnom sektoru.

Vizija: Povećan broj zaposlenih mladih na području općine Travnik.				
Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi
1. Povećan broj mladih koji su pokrenuli vlastiti biznis kroz programe samozapošljavanja.	1.1. 3% mladih s područja općine Travnik apliciralo za pokretanje vlastitog biznisa.	1.1.1. Revidirati i unaprijediti postojeće programe Općine za sufinansiranje pokretanja vlastitog biznisa mladih.	2020–2027.	- Općina Travnik - Vlada SBK - NVO - Služba za zapošljavanje SBK - Poduzetnici - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje
		1.1.2. Provoditi programe za pokretanje vlastitog biznisa mladih.	2020–2027.	- Općina Travnik - Služba za zapošljavanje SBK - NVO
		1.1.3. Osigurati dugoročan rad i podržati programe mentorstva za samozapošljavanje mladih kroz BeeZone biznis inkubator.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Služba za zapošljavanje SBK
		1.1.4. Osigurati dugoročan rad Lokalnog partnerstva za zapošljavanje (LPZ).	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Služba za zapošljavanje SBK
		1.1.5. Služba za zapošljavanje SBK aktivno sarađuje sa BeeZone biznis inkubatorom.	2020–2027.	- Poduzetnici - Općina Travnik, - Služba za zapošljavanje SBK - NVO
		1.1.6. Mladi koji prvi put osnivaju poduzeće oslobođeni plaćanja administrativnih taksi.	2020–2027.	- Općina Travnik
		1.1.7. Subvencionirati prostore za mlade poduzetnike u prvoj godini poslovanja.	2020–2027.	- Općina Travnik - Služba za zapošljavanje - NVO - Donatori

2. Mladi s područja općine Travnik su upoznati sa potrebama tržišta rada i motivirani za odabir deficitarnih zanimanja.	1.2. Unaprijeđena promocija i podrška programima za pokretanje biznisa mladih.	1.2.1. Kreirati promotivne aktivnosti namijenjene mladima i promovirati mlade koji su pokrenuli vlastiti biznis.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Služba za zapošljavanje SBK - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje - Poduzetnici - Općina Travnik - Služba za zapošljavanje SBK - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje - Poduzetnici
	1.3. Općina Travnik stvara uslove u kojima mladi spremno koriste mjere zapošljavanja i samozapošljavanja kroz podršku BeeZone biznis inkubatoru.	1.3.1. Uspostaviti fond kroz općinski budžet za podršku programima zapošljavanja i samozapošljavanja (kroz BeeZone biznis inkubator).	2020–2027.	- Općina Travnik - Služba za zapošljavanje SBK - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje - Poduzetnici - Donatori
		1.3.2. Ojačati i proširiti djelovanje Lokalnog partnerstva za zapošljavanje (LPZ).	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Služba za zapošljavanje SBK - Poduzetnici - Općina Travnik - NVO
		1.3.3. Osigurati održivi model rada poslovnog inkubatora BeeZone kao glavnog mehanizma zapošljavanja mladih u općini Travnik.	2020–2027.	- Služba za zapošljavanje SBK - Lokalno partnerstvo za zapošljavanje
	2.1. Povećan broj mladih koji se odlučuju za obrazovanje u deficitarnim zanimanjima.	2.1.1. Održavati i unaprijediti fond za stipendiranje učenika deficitarnih zanimanja.	2020–2027.	- Općina Travnik
		2.1.2. Uspostaviti programe neformalne edukacije na temu profesionalne orijentacije.	2020–2027.	- NVO - Služba za zapošljavanje SBK

3. Mladi su upoznati sa metodama i načinima aktivnog traženja posla.	3.1. 20% nezaposlenih mladih sa evidencije Službe za zapošljavanje prošlo obuku za učinkovitije traženje posla i primjenjuje stečene metode i vještine u praksi.	2.1.3. Organizirati Dan otvorenih vrata u srednjim školama za učenike osnovnih škola.	2020–2027.	- Obrazovne ustanove
		3.1.1. Kreirati i sprovoditi programe obuke o aktivnom traženju posla za mlade sa evidencije nezaposlenih.	2020–2027.	- NVO - Služba za zapošljavanje SBK - Donatori
		3.1.2. Organizirati sajmove zapošljavanja.	2020–2027.	- NVO - Služba za zapošljavanje SBK - Donatori
		4.1.1. Osigurati fond i programe za subvenciju i motiviranje poduzetnika da zapošljavaju mlade iz socijalno isključenih grupa.	2020–2027.	- Općina Travnik - Služba za zapošljavanje SBK - Centar za socijalni rad - NVO
4. Svi mladi s područja općine Travnik imaju jednaka prava u procesu zapošljavanja, bez diskriminacije na bilo kojem osnovu.	4.1. Povećan broj zaposlenih mladih ljudi iz socijalno isključenih grupa u javnom i privatnom sektoru.	4.1.2. Podsticati i promovirati rodnu jednakost prilikom zapošljavanja.	2020–2027.	- Općina Travnik - Javne ustanove - Obrazovne ustanove - Poduzetnici - NVO - Donatori

Socijalna i stambena politika mladih

Pod socijalnom brigom prema mladima podrazumijevamo sistem koji je usmjeren na podsticanje razvoja i socijalnog uključivanja mladih u svim segmentima života, posebno grupa koje zahtijevaju dodatnu podršku i pažnju.

Najveći problem mladih u društvu jeste nezaposlenost, koja uzrokuje da mladi ne raspolažu finansijskim sredstvima, a što onda vodi nemogućnosti njihovog osamostaljivanja, te se teže odlučuju za zasnivanje porodice i roditeljstvo, ne mogu riješiti stambeno pitanje i slično. Pored toga, podrška nadležnih institucija mladim bračnim parovima u njihovom stambenom zbrinjavanju i roditeljstvu je trenutno nedovoljna, a što dodatno usložnjava opisanu situaciju.

Također, finansijska nestabilnost utiče i na obrazovanje mladih. S obzirom na to da nisu u mogućnosti finansirati svoje školovanje, mladi napuštaju obrazovanje prije sticanja kvalifikacije, a u potrazi za zaposlenjem. Upravo zato, zapošljavaju se u nesigurnim, loše plaćenim, pa i rizičnim poslovima. Mladi nemaju odgovarajući pristup rješavanju svojih egzistencijalnih potreba, a što dalje utječe ne samo na njihov status već i na kompletno društvo, te u budućnosti uzrokuje nesklad i nestabilnost.

Više od polovine mladih ženskog spola i skoro 38% mladih muškog spola sa područja općine Travnik nema nikakve lične prihode. Mladi iz vangradskih sredina u nepovoljnijem su položaju od mladih iz gradske sredine kada su u pitanju lični prihodi.

Na osnovu analiziranog trenutnog stanja u oblasti socijalne brige mladih, oko 47% mladih, posebno ženskog spola, ne mogu doprinijeti kućnom budžetu. Oni koji uspijevaju doprinijeti, zarađuju malo i uglavnom ne uspijevaju da štede. U prosjeku, 10% mladih postiže neredovan doprinos kućnom budžetu.

Vizija: Mladi općine Travnik, bez obzira na socijalni status, ostvaruju svoja prava i integrirani su u društvo.

Problem 1: *Mladi na području općine Travnik nemaju adekvatne uslove i pristup afirmativnim obrazovnim programima.*

Cilj 1: Osigurati jednake mogućnosti u ostvarivanju prava na obrazovanje za djecu i mlade na cijelom području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Unaprijeđeni uslovi za inkluziju djece i mladih u obrazovanje na cijelom području općine Travnik.

Problem 2: *Neprilagođena međusektorska saradnja, kao i mehanizmi prevencije riziko faktora kod djece.*

Cilj 2: Unaprijediti prevenciju faktora rizika kojima su izložena djeca i mladi na području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Efikasni mehanizmi podrške, kao i saradnja relevantnih ustanova i organizacija u smjeru prevencije riziko faktora kod djece i mladih.

Problem 3: *Nepostojanje mehanizama i institucionalne podrške mladim bračnim parovima.*

Cilj 3: Unaprijediti sistemsku podršku mladim bračnim parovima.

Željeni rezultati:

- Uspostavljeni institucionalni mehanizmi podrške mladim bračnim parovima.

Vizija: Mladi općine Travnik, bez obzira na socijalni status, ostvaruju svoja prava i integrirani su u društvo.					
Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Osigurati jednake mogućnosti u ostvarivanju prava na obrazovanje za djecu i mlade na cijelom području općine Travnik.	1. 1. Unaprijeđeni uslovi za inkluziju djece i mladih u obrazovanje na cijelom području općine Travnik.	1.1.1. Podstaknuti besplatne programe razvoja ličnih i socijalnih kompetencija za mlade iz ruralnih sredina.	2020–2027.		
		1.1.2. Subvencionirati prijevoz djece iz porodica slabog socijalno-ekonomskog statusa do škole i nazad.	2020–2027.	- Općina Travnik - Socijalne službe - Obrazovne ustanove - NVO - Donatori	
		1.1.3. Osigurati besplatne udžbenike za učenike osnovnih i srednjih škola iz porodica slabog socijalno-ekonomskog statusa.	2020–2027.		

2. Unaprijediti prevenciju faktora rizika kojima su izložena djeca i mladi na području općine Travnik.		1.1.4. Obezbijediti fond za nastavak srednjoškolskog obrazovanja djece i mladih iz porodica slabog socijalno-ekonomskog statusa.	2020–2027.	
	2.1. Efikasni mehanizmi podrške, kao i saradnja relevantnih ustanova i organizacija u smjeru prevencije riziko faktora kod djece i mladih.	2.1.1. Osposobiti učenike osnovnih i srednjih škola za pružanje vršnjačke pomoći.	2020–2027.	- Socijalne službe - NVO - Obrazovne ustanove
		2.1.2. Uspostaviti program stipendiranja djece i mladih iz socijalno isključenih grupa.	2020–2027.	- Općina Travnik
		2.1.3. Mapirati postojeće i uključiti nove nevladine organizacije u implementaciju preventivnih programa.	2020–2027.	- Općina Travnik

3. Unaprijediti sistemsku podršku mladim bračnim parovima.

3.1. Uspostavljeni institucionalni mehanizmi podrške mladim bračnim parovima.

2.1.4. Provoditi redovne konsultativne sastanke između NVO, Centra za mentalno zdravlje i Centra za socijalni rad, na polju realizacije aktivnosti sekundarne prevencije.

2020–2027.

- NVO
- CMZ
- CSR

2.1.5. Finansijski podržati preventivne programe za djecu i mlade koja su u riziku od socijalno neprihvatljivih ponašanja.

2020–2027.

- Općina Travnik

2.1.6. Osigurati održiv model rada programa Stariji brat, starija sestra.

2020–2027.

- NVO
- Općina Travnik
- CSR

3.1.1. Uvesti preporuku za bračno savjetovanje mladih prije zasnivanja bračnog odnosa.

2020–2022.

- Socijalne službe

3.1.2. Proširiti kapacitete rada i djelovanja JU Obdanište Travnik na već postojeće lokacije kojima raspolaže.

2020–2022.

- Općina Travnik
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK

3.1.3. Osloboditi nezaposlene roditelje plaćanja neophodnih taksi kod upisa djeteta u matične knjige.	2020–2022.	- Općina Travnik
3.1.4. Uvesti poreske olakšice kod rješavanja prvog stambenog pitanja mladih.	2020–2022.	- Općina Travnik
3.1.5. Kreirati i podržati edukativne programe namijenjene budućim roditeljima („Škola roditeljstva“).	2020–2022.	- CSR - Općina Travnik - NVO
3.1.6. Inicirati saradnju Općine Travnik sa komercijalnim bankama s ciljem kreiranja programa povoljnog kreditiranja za stambeno zbrinjavanje mladih.	2020–2022.	- Općina Travnik - Komercijalne banke
3.1.7. Uspostaviti fond za podršku u rješavanju prvog stambenog pitanja mladih.	2020–2022.	- Općina Travnik

Zdravlje mladih

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, zdravlje je stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili iznemoglosti. Shodno tome, zdravlje zahtijeva multidisciplinarni pristup, dakle, ne samo sprovođenje mjera iz oblasti zdravstva već i mjera iz oblasti obrazovanja, ekonomije, socijalne zaštite i drugo. Prema procjeni Svjetske zdravstvene organizacije, zdravstveno stanje zavisi samo 10% od aktivnosti zdravstva, a preostalih 90% zavisi od uvjeta stanovanja, obrazovanja, ekonomskog položaja i slično.

Na području općine Travnik, u okviru javnog zdravstva djeluju dvije ustanove primarnog nivoa zdravstvene zaštite (Apoteka/Ljekarna „Travnik“ i Dom zdravlja „Travnik“) i tri ustanove sekundarnog nivoa zdravstvene zaštite (Bolnica „Travnik“, Hrvatska bolnica „Dr. fra Mato Nikolić“ i Bolnica za plućne bolesti i TBC).

Zdravstvena zaštita na primarnom nivou obuhvata: djelatnost porodične medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zaštitu reproduktivnog zdravlja žena, zdravstvenu zaštitu kod nespecifičnih i specifičnih plućnih oboljenja, fizikalnu i mentalnu rehabilitaciju u zajednici, specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika, kao dio medicine rada, ako je ugovorena sa poslodavcem, zubozdravstvenu zaštitu, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa i apotekarsku djelatnost. Pored navedenog, zdravstvena zaštita na primarnom nivou obuhvata još praćenje zdravstvenog stanja stanovnika i sprovođenje mjera za zaštitu i unapređenje zdravlja stanovnika, prevenciju, liječenje i rehabilitaciju bolesti i povreda, otkrivanje i suzbijanje faktora rizika masovnih nezaraznih bolesti, specifičnu preventivnu zdravstvenu zaštitu mladih, naročito u osnovnim i srednjim školama, te visokim školama na svom području, imunizaciju protiv zaraznih bolesti, liječenje i rehabilitaciju u kući i palijativnu njegu.

Prema urađenom istraživanju, više od 21% mladih općine Travnik nikada nije izvršilo sistematski pregled. Onih koji se ne sjećaju kada su radili sistematski pregled je 34%. Za 5,5% veći je udio ženskog spola koje nikada nisu obavile sistematski pregled, nego muškog spola, ali to ne znači da muški više vode računa o zdravlju.

Zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo mladima ne postoje u većini lokalnih zajednica ili mladi ne znaju da takve usluge postoje. Zdravstvenim uslugama koje pruža Dom zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama oko 39% mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno. Oko 24% mladih iz gradskih sredina i oko 29% mladih iz vangradskih sredina je u većoj ili manjoj mjeri nezadovoljno zdravstvenim uslugama, a zadovoljnih i potpuno zadovoljnih je oko 32%.

Oko 45% mladih ženskog spola izjavljuje kako nikada nisu izvršile ginekološki pregled, a 16% je onih koje ne žele odgovoriti na pitanje. Posebnu pažnju potrebno je obratiti na podatak da oko 47% djevojaka iz vangradskih sredina nikada nije izvršilo ginekološki pregled. Više od 25% muškaraca u proteklih šest mjeseci mijenjalo je seksualne partnere, na što bi trebalo obratiti pažnju u kontekstu seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

U prosjeku, 60% mladih općine Travnik nikako se ne bavi rekreativnim aktivnostima. Ipak, muški ispitanici posvećuju više vremena rekreativnim aktivnostima nego što to

čine ženski. Mladima, naročito djevojkama, potrebno je obezbijediti odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključile u iste.

Istraživanje pokazuje i da 35% mladih općine Travnik svakodnevno konzumira cigarete, 14,5% je onih koji puše do 10 cigareta dnevno, 10,3% puši do 20 cigareta dnevno, a oko 5% mladih puši više od 20 cigareta dnevno. Oko 5% mladih puši do pet cigareta dnevno.

Mladi s područja općine Travnik, posebno muški, alkohol konzumiraju u značajnoj mjeri, a čak 22% njih alkohol konzumira više puta sedmično. Imajući u vidu višegodišnja istraživanja Centra za edukaciju mladih, kojima je utvrđeno da je alkohol mladima na području općine Travnik, posebno maloljetnim, dostupan u trgovačkim i ugostiteljskim objektima, iako je to zakonom zabranjeno, kao i činjenicu da se u blizini škola nalaze objekti u kojima mladi mogu kupiti alkoholna pića, situacija po ovom pitanju je zabrinjavajuća.

Kroz istraživanje mladi su pokazali da u prosjeku oko 40% njih konzumira nargilu u većoj ili manjoj mjeri, sa značajnom razlikom baziranoj na mjestu življenja. Za 10% veći je udio mladih iz gradskih sredina koji konzumiraju nargilu, a što vjerovatno ima veze sa većom dostupnošću nargila u gradskim sredinama.

Zbog svega navedenog, preporuka je uvođenje jasne politike prema alkoholu, duhanu, duhanskim prerađevinama i nargili u sve javne ustanove i institucije na području općine Travnik.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik uživaju kvalitetnu zdravstvenu zaštitu i svjesni su važnosti očuvanja zdravlja.

Problem 1: *Mladi nisu svjesni važnosti redovnih zdravstvenih pregleda, te nemaju dovoljno informacija o dostupnosti istih.*

Cilj 1: Unaprijediti sistem komunikacije zdravstvenih ustanova sa mladima i realizirati zdravstvene programe koji odgovaraju njihovim potrebama.

Željeni rezultati:

- Povećan broj mladih koji redovno koriste usluge zdravstvenih ustanova u preventivne svrhe.

Problem 2: *Nedovoljan broj preventivno-edukativnih zdravstvenih programa za mlade.*

Cilj 2: Uspostaviti sistem zaštite zdravlja djece i mladih kroz aktivnosti nadležnih institucija na području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Povećan broj preventivno-edukativnih zdravstvenih programa za mlade ljude od strane adekvatnih institucija.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik uživaju kvalitetnu zdravstvenu zaštitu i svjesni su važnosti očuvanja zdravlja.

Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Unaprijediti sistem komunikacije zdravstvenih ustanova sa mladima i realizirati zdravstvene programe koji odgovaraju njihovim potrebama.	1.1. Povećan broj mladih koji redovno koriste usluge zdravstvenih ustanova u preventivne svrhe.	1.1.1. Uspostaviti online komunikaciju zdravstvenih ustanova sa mladim ljudima putem socijalnih mreža.	2020–2027.	- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik - Zavod za javno zdravstvo SBK	
		1.1.2. Provoditi redovne specijalističke preglede učenika u osnovnim i srednjim školama (stomatolog, kardiolog, ortoped, dermatolog, oftalmolog.)	2020–2027.	- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik - Zavod za javno zdravstvo SBK	
		1.1.3. Informisati i educirati mlade žene o važnosti ginekoloških pregleda.	2020–2027.	- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik - Zavod za javno zdravstvo SBK	
		1.1.4. Sprovoditi edukaciju o pravilnim prehrambenim navikama djece u osnovnim i srednjim školama.	2020–2027.	- Zavod za javno zdravstvo SBK - NVO	
		1.1.5. Poboljšati pristup zdravstvenoj zaštiti mladima naseljenim u ruralnim područjima.	2020–2027.	- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik - Zavod za javno zdravstvo SBK	

2. Uspostaviti sistem zaštite zdravlja djece i mladih kroz aktivnosti nadležnih institucija na području općine Travnik.

2.1. Povećan broj preventivno-edukativnih zdravstvenih programa za mlade ljude od strane adekvatnih institucija.

1.1.6. Unaprijediti i podržati programe prevencije konzumiranja alkohola, duhana, duhanskih prerađevina, nargila i psihoaktivnih supstanci (sprovesti istraživanje o broju ovisnika.)

2020–2027.

- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik
- Zavod za javno zdravstvo SBK
- Općina Travnik
- NVO

1.1.7. Podržati preventivno-edukativne programe iz oblasti ponašajnih ovisnosti kod mladih (sprovesti istraživanje o broju ovisnika.)

2020–2027.

- Zdravstvene ustanove na području općine Travnik
- Zavod za javno zdravstvo SBK
- Općina Travnik
- NVO

2.1.1. Nadležne institucije uvode ograničenje promoviranja alkohola putem bilborda, svijetlećih reklama, postera i drugih vidova promocije na javnim mjestima.

2020–2027.

- Općina Travnik
- NVO

2.1.2. Kreirati općinsku duhansku i alkoholnu politiku, namijenjenu svim javnim ustanovama na području općine Travnik.

2020–2027.

- Općina Travnik
- NVO

2.1.3. Pojačati inspekcijску kontrolu u trgovinama i ugostiteljskim objektima koji prodaju alkohol, duhan i nargilu.

2020–2027.

- Inspektorat Ministarstva privrede SBK

2.1.4. Pojačati kontrolu nad poštivanjem već donesenih mjera o otvaranju i radu kladionica u blizini obrazovnih ustanova.	2020–2027.	- Općina Travnik
--	------------	------------------

2.1.5. Pooštriti mjere kod izdavanja dozvola za obavljanje djelatnosti kladionica na području općine Travnik, kao i brendiranja objekata u kojima se nalaze.	2020–2027.	- Općina Travnik
---	------------	------------------

2.1.6. Omogućiti kupovinu zdrave hrane u školskim bifeima u osnovnim i srednjim školama.	2020–2027.	- Obrazovne ustanove - NVO
---	------------	-------------------------------

2.1.7. Uspostaviti mehanizme koordinacije svih institucija relevantnih za provođenje zdravstvenih programa za mlade (obrazovnih ustanova, zdravstvenih ustanova, Zavoda za javno zdravstvo SBK, nevladinih organizacija i sl.)	2020–2027.	- Zavod za javno zdravstvo SBK - Zdravstvene ustanove na području općine Travnik - Obrazovne ustanove - NVO - Vlada SBK
---	------------	---

Zaštita životne sredine

Imajući u vidu da se Bosna i Hercegovina opredijelila za proces stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji i da je sektor zaštite životne sredine jedan od visokopozicioniranih prioriteta Evropske unije, odlučeno je da i ova oblast bude tretirana u Strategiji za mlade Općine Travnik.

Zagađenje životne sredine znači uništenje ne samo dijela prirodnih vrijednosti i resursa već i uništenje dijela budućnosti narednih generacija. Brojni ekološki problemi nastaju zbog pogrešne koncepcije i sistema upravljanja otpadom koji nije ekološki zasnovan i koji onemogućava pravilno pristupanje.

Primarni cilj ove oblasti Strategije je zaštita ljudskog zdravlja kroz unapređenje stanja njegove životne sredine u cjelini, kroz informisanje i podizanje svijesti stanovnika na području općine Travnik, te utjecanja na smanjenje opterećenja i zagađenja životne sredine, kao i očuvanje i zaštitu prirodnih resursa te njihovo racionalno korištenje.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik imaju kompetencije i aktivno doprinose očuvanju životne sredine.

Problem 1: Nezadovoljavajući nivo međusektorske saradnje relevantnih institucija i organizacija u promociji i implementaciji programa zaštite životne sredine.

Cilj 1: Promovirati i implementirati programe koji se bave zaštitom životne zajednice kroz aktivnosti nadležnih ustanova, javnih preduzeća, škola i NVO.

Željeni rezultati:

- Povećano učešće mladih u rješavanju ekoloških problema na području općine Travnik.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik imaju kompetencije i aktivno doprinose očuvanju životne sredine.

Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Promovirati i implementirati programe koji se bave zaštitom životne sredine kroz aktivnosti nadležnih ustanova, javnih preduzeća, škola i NVO.	1.1. Povećano učešće mladih u rješavanju ekoloških problema na području općine Travnik	1.1.1. Uspostaviti i osnažiti školske programe prikupljanja otpada za reciklažu.	2020–2027.	- Općina Travnik - Obrazovne ustanove	
		1.1.2. Promovirati i implementirati među mladima programe koji se bave problemima ekologije.	2020–2027.	- NVO	
		1.1.3. Promovirati važnost održive mobilnosti među djecom i mladima.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Obrazovne ustanove	
		1.1.4. Uspostaviti i podržati programe koji promoviraju ciljeve održivog razvoja.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO - Obrazovne ustanove	
		1.1.5. Unaprijediti saobraćajnu infrastrukturu na području općine Travnik (izgradnja i uređenje biciklističkih, pješačkih i planinarskih staza i sl.)	2020–2027.	- Općina Travnik	

1.1.6. Kreirati i implementirati edukativne programe za mlade na temu zaštite i očuvanja životne sredine.

2020–2027.

- NVO
- Obrazovne ustanove

Kultura i umjetnost mladih

Kultura kao kompleksna društvena djelatnost obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju, očuvanju tradicije i vrijednosti društva, te bitno utiče na nadogradnju svake ličnosti, pa tako i mladih.

Djelovanje mladih u kulturi jedan je od osnovnih elemenata njihovog identiteta i vrlo je važno područje njihove afirmacije, komunikacije i stila života. To je, zapravo, područje kroz koje mladi kritički preispituju tradicionalne kulturne obrasce i naslijeđe kao dio svog identiteta, te stvarajući nove obrasce i estetiku kreiraju prostor za vlastito prepoznavanje i djelovanje.

Kulturne sadržaje za sve građane, uključujući i mlade, u Travniku kreira i sprovodi JU Centar za kulturu Općine Travnik, osnovan 2006. godine s ciljem kreiranja kulture, kulturnih programa i umjetničkog stvaralaštva.

Centar za kulturu Općine Travnik u posljednjih nekoliko godina bilježi rekordan broj kulturnih dešavanja. Događaji koji su bili namijenjeni i zanimljivi mladima prema procjenama samog centra su:

- Pozorišne predstave (30 %);
- Koncerti (25%);
- Film: (10%);
- Izložbe: (10%);
- Razno (edukacije, seminari, svečane akademije, promocije knjige i sl.): (25%)

Iako u aktivnostima i programima Centra godišnje učestvuje oko 50.000 građana, o tačnom broju mladih ne možemo govoriti. Međutim, Centar ima brojne aktivnosti i programe namijenjene mladima: edukacija, dramski studio, muzički festivali i večeri kulture, akademije, filmske projekcije i kursevi iz oblasti kulture.

U Centru za kulturu Općine Travnik djeluju udruženja i organizacije koje se u svom radu bave mladima i nude im posebne sadržaje: Plesni studio "Prijatelji djece Maya", Pozorište Travnik, KUD "Borac Travnik" i Muzičko društvo Travnik.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik koriste kulturne programe i aktivno učestvuju u njihovom kreiranju.

Problem 1: Manjak svijesti mladih o značaju kulture.

Cilj 1: Mladi na području općine Travnik koriste kvalitetne kulturne programe i svjesni su njihove važnosti.

Željeni rezultati:

- Realizirani raznovrsni kulturni programi i sadržaji posebno namijenjeni mladima.

Problem 2: Mladi u veoma niskoj stopi učestvuju u kreiranju kulturnih sadržaja na području općine Travnik.

Cilj 2: Obezbijediti odgovarajuće uslove za razvoj kulture i kulturnih sadržaja za mlade na području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Razvijeni posebni sadržaji koji podstiču stvaralaštvo mladih u različitim poljima savremene kulture.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik koriste kulturne programe i aktivno učestvuju u njihovom kreiranju.

Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Mladi s područja općine Travnik koriste kvalitetne kulturne programe i svjesni su njihove važnosti.	1.1. Realizirani raznovrsni kulturni programi i sadržaji posebno namijenjeni mladima.	1.1.1. Uspostaviti kulturne programe koji podstiču mlade na aktivno učešće u radu kulturnih institucija.	2020–2027.	- Centar za kulturu - NVO	
		1.1.2. Promovati sve kulturne sadržaje putem medijskih kanala bliskih mladim (društvene mreže).			
		1.1.3. Kreiranje i distribucija promotivnog materijala o kulturnim sadržajima u ruralnim dijelovima općine Travnik.			
		1.1.4. Kreiranje kulturnih sadržaja namijenjenih i dostupnih mladima sa područja cijele općine Travnik.			
		1.1.5. Osnovne i srednje škole unutar svojih programa organiziraju posjete kulturnim sadržajima.			

2. Obezbijediti odgovarajuće uslove za razvoj kulture i kulturnih sadržaja za mlade na području općine Travnik.

2.1. Razvijeni posebni sadržaji koji podstiču stvaralaštvo mladih u različitim poljima savremene kulture.

2.1.1. Ustupiti prostore u vlasništvu Općine Travnik mladim kulturnim i umjetničkim stvaraocima.

2.1.2. Prijem stručnih lica (volontera, pripravnika) u ustanove iz oblasti kulture i umjetnosti.

2.1.3. Uspostaviti fond za finansiranje ideja/projekata mladih umjetnika.

2020–2027.

- Centar za kulturu

Informisanje, omladinski rad i mobilnost mladih

Na području općine Travnik mladi nisu znatno aktivniji od prosjeka u Federaciji Bosne i Hercegovine. Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije i političke stranke, te organizacije za ljudska prava (oko 8% svaka). Manji dio mladih aktivan je kroz članstvo u religijskim i okolišnim organizacijama.

Istovremeno, mlade, procesi donošenja odluka i politika ne zanimaju u velikoj mjeri. Prema istraživanju, najviše je onih koje zanima politika na lokalnom nivou (34%), te politika na nivou Bosne i Hercegovine (31%) i Federacije Bosne i Hercegovine (30%).

Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 67% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou, a s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih donosi upravo na lokalnom nivou.

Oko 36% mladih smatra kako nemaju nikakvog uticaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou. Dodatno, 28% mladih smatra da je uticaj mladih mali. Najmanje efikasnim načinima učešća u donošenju odluka mladi smatraju potpisivanje peticija i učešće u javnim demonstracijama, potom lično kontaktiranje političara i glasanje.

Centar za edukaciju mladih i Općina Travnik su u posljednjih nekoliko godina uložili značajne resurse u kreiranje ambijenta u kojem mladi žele doprinositi društvu, procesima donošenja odluka i provođenju mehanizama Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine. Kreirajući programe za informisanje, omladinski rad i mobilnost mladih Centar za edukaciju mladih utječe na procese u kojima mladi trebaju biti važni učesnici na području općine Travnik, te osnažuju općinske strukture za prepoznavanje potreba mladih.

Kada govorimo o mobilnosti mladih, prema urađenoj analizi, turističke posjete i posjete rodbini najčešći su povod za putovanja izvan Bosne i Hercegovine. Putovanja unutar Bosne i Hercegovine uglavnom su ekskurzije. U manjem procentu zastupljeni su volonterski kampovi, studijska putovanja i ljetne škole.

Od 81% mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci putovali u druge gradove unutar Bosne i Hercegovine najviše ih je putovalo u Sarajevo, Zenicu, Mostar, Jajce, Tuzlu i Bugojno. Kad je riječ o putovanjima u inostranstvo, u posljednjih 12 mjeseci oko 49% mladih imali su priliku putovati, a najčešće su putovali u Hrvatsku, Njemačku, Sloveniju, Crnu Goru, Austriju i Srbiju. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini. Mladi iz vangradskih sredina putuju manje van zemlje nego mladi iz gradskih sredina, ali putuju više unutar zemlje.

Oko 45% mladih općine Travnik otišlo bi u inostranstvo zauvijek, 34% bi otišlo na duže vrijeme kada bi im se za to pružila prilika, a 20% je poduzelo i konkretne korake za odlazak iz zemlje. Procenat mladih koji bi zauvijek napustili zemlju visok je u svim prethodno provedenim istraživanjima u različitim općinama i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine. Uzmemo li u obzir i oko 9,4% mladih koji ne znaju da li bi otišli ili ne bi, dolazimo do podatka da na području općine Travnik postoji oko 11% mladih koji tu i žele ostati.

Na području općine Travnik mobilnost kao način razvoja prepoznaju nevladine organizacije. Posebno se tu ističe Centar za edukaciju mladih, koji je prepoznao mobilnost u svrhu učenja kao vrlo bitan segment razvoja mladih osoba, te od 2012. godine sprovodi program pod nazivom „Travel for Knowledge“, s ciljem da mladima omogući putovanja na različite edukativne seminare u Bosni i Hercegovini i izvan Bosne i Hercegovine, te ih motivira da izađu iz vlastite zone komfora, usude se samostalno putovati, proširiti svoje vidike, naučiti nove stvari i primijeniti naučeno u svojoj lokalnoj zajednici.

Što se tiče informisanja, mladi s područja općine Travnik najviše se informišu putem interneta, oko 84% internet koristi svakodnevno, a oko 11% nekoliko puta sedmično. Potom, mladi gledaju TV, oko 63% svakodnevno, a 14% nekoliko puta sedmično. Oko 51% mladih nikada ne čita dnevne novine, a 54% ih ne čita sedmične magazine. Ispitanici ženskog spola povremeno čitaju dnevne i sedmične printane medije u većem procentu nego muški.

Kada govorimo o korištenju interneta, za pristup internetu mladi najčešće koriste pametne telefone (93%). Oko 5% mladih koristi laptop kako bi pristupili internetu. Vrlo mali procenat mladih internetu pristupa putem tableta ili računara.

Među društvenim mrežama koje mladi posjećuju Facebook je ubjedljivo najzastupljeniji. Oko 83% mladih Facebook posjećuje svakodnevno, a oko 8% nekoliko puta sedmično. Potom dolazi Instagram sa 68,5% mladih koji ga posjećuju svakodnevno i 3,6% mladih koji to rade skoro svaki dan. Youtube je sljedeća mreža po zastupljenosti sa 57,5% mladih koji je posjećuju svakodnevno i 14% mladih koji Youtube posjećuju tri do četiri puta sedmično. Snapchat ima 19% svakodnevnih korisnika među mladima, Twitter oko 10%, a LinkedIn 1,2% i Tumblr 0,4% najmanje.

Trenutno dva najčitanija online portala u Travniku su „travnicki.info“ i „dan.ba“, dok mladi vrlo rijetko ili nikako ne posjećuju zvaničnu web stranicu Općine Travnik.

Centar za edukaciju mladih također prati potrebe mladih za adekvatnim i pravovremenim informacijama, kao i njihovim navikama u pronalaženju istih, te koristi nove medije, saradnju sa tradicionalnim i javnim medijima i kroz rad „Druge kuće“ promovira sadržaje namijenjene i važne mladima.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik su osnaženi i aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka koje se tiču njihovog položaja u zajednici.

Problem 1: *Mladi nisu informisani i zainteresirani za učešće u donošenju odluka koje se tiču mladih na lokalnom nivou.*

Cilj 1: Informisati i zainteresirati mlade na cijelom području općine Travnik za učešće u društvenim procesima.

Željeni rezultati:

- Osigurano kontinuirano informisanje, educiranje i uključivanje mladih u procese donošenja odluka na lokalnom nivou.

Problem 2: *Mali broj mladih uključen u programe koji razvijaju aktivistički obrazac ponašanja.*

Cilj 2: Mladi aktivno koriste programe koji razvijaju aktivistički obrazac ponašanja, učestvuju u kreiranju i provođenju programa, te razvijaju svoje potencijale.

Željeni rezultati:

- Osnaženi mladi aktivisti koji kontinuirano rade na razvijanju svojih kompetencija u cilju postizanja svojih punih potencijala.

Vizija: Mladi ljudi na području općine Travnik su osnaženi i aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka koji se tiču njihovog položaja u zajednici.

Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Informisati i zainteresirati mlade na cijelom području općine Travnik za učešće u društvenim procesima.	1.1. Osigurano kontinuirano informisanje, educiranje i uključivanje mladih u procese donošenja odluka na lokalnom nivou.	1.1.1. Predstavljanje programa koji se tiču pitanja mladih i politika prema mladima na njima pristupačan način i putem njima dostupnih kanala.	2020–2027.	- NVO	
		1.1.2. Promocija važnosti mobilnosti mladih kroz program "Travel for Knowledge".	2020–2027.	- NVO - Vijeće mladih - Općina Travnik	
		1.1.3. Kreiranje informativno-edukativnih programa/radionica o pravima i mogućnostima učešća mladih u procesima donošenja odluka.	2020–2027.	- Općina Travnik - Vijeće mladih	
2. Mladi aktivno koriste programe koji razvijaju aktivistički obrazac ponašanja, učestvuju u kreiranju i provođenju programa, te razvijaju svoje potencijale.	2.1. Osnaženi mladi aktivisti koji kontinuirano rade na razvijanju svojih kompetencija u cilju postizanja svojih punih potencijala.	2.1.1. Upoznati mlade sa važnošću programa mobilnosti i motivirati ih da iste koriste u što većoj mjeri.	2020–2027.	- Općina Travnik - NVO	
		2.1.2. Unaprijediti kvalitet rada lokalnog Vijeća mladih, te drugih institucija i organizacija koje se	2020–2027.	- Općina Travnik - Vijeće mladih - NVO	

bave pitanjima
mladih.

2.1.3. Razvoj, kreiranje
i provođenje grant
programa za
inicijative mladih.

2020–2027.

- Općina Travnik

2.1.4. Kreiranje i
provođenje
programa o aktivizmu
mladih.

2020–2027.

- Općina Travnik
- NVO

Sport i slobodno vrijeme mladih

U prosjeku, 60% mladih općine Travnik nikako se ne bavi rekreativnim aktivnostima. Ipak, muški ispitanici posvećuju više vremena rekreativnim aktivnostima, nego što to čine ženski ispitanici. Mladima, pogotovo ženskog spola, potrebno je obezbijediti odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključili u iste.

Veliki broj sportskih klubova u Travniku djeluje kreirajući prilike za profesionalno i rekreativno bavljenje sportom. Među mnogobrojnim sportovima i klubovima prednjače nogomet, rukomet, košarka, te borilačke vještine. Pored navedenih, mladi na području općine Travnik mogu trenirati tenis, ribolov, šah ili se baviti i drugim sportovima.

Nogomet je na području općine Travnik najmasovniji sport, a egzistiraju sljedeći nogometni klubovi:

- NK „Travnik“ – član Prve lige Federacije Bosne i Hercegovine;
- FK „Rudar“ Han Bila - član Druge lige Federacije Bosne i Hercegovine – Zapad;
- NK „Vlašić“ – član Druge lige Federacije Bosne i Hercegovine – Zapad;
- NK „Gorica“ – član Kantonalne lige SBK/KSB;
- NK „Karaula“ – član Kantonalne lige SBK/KSB;
- NK „Nova Bila“ – član Kantonalne lige SBK/KSB;
- FK „Bubamara“ – rad sa mladima;
- FK „Lašva“ – rad sa mladima;
- ŽNK „Roza Brandis“ Travnik – član Prve lige Federacije Bosne i Hercegovine.

Rukomet, također, ima dugu tradiciju i trenutno na području općine egzistiraju sljedeći klubovi i udruženja:

- RK „Borac“ – član Prve lige Bosne i Hercegovine;
- ŽRK „Travnik“ – član Prve lige Bosne i Hercegovine;
- RK „Nova Bila“ – rad sa mladima i takmičenje u okviru Lige Herceg Bosne.

Karate klub „Travnik“ može se pohvaliti radom u mlađim selekcijama i školom za djevojčice. Karate je zasigurno jedan od najmasovnijih sportova na osnovu broja članova kroz rad četiri kluba:

- KK „Travnik“ – član Karate saveza Bosne i Hercegovine;
- KK „Salko Ćurić“ – član Karate saveza Federacije Bosne i Hercegovine;
- KK „Vezir“ – član Karate saveza Federacije Bosne i Hercegovine;
- KK „Vlašić“ – član Karate saveza Federacije Bosne i Hercegovine.

Iz Budžeta Općine Travnik finansira se 28 sportskih udruženja. Po Javnom pozivu za projekte u 2017. godini sufinansirano je 8 udruženja iz oblasti sporta.

Analiza istraživanja pokazuje da se tek manji broj mladih aktivno bavi sportom i preferira i zdrav stil života. Mladi se žale na neadekvatnost sportskih terena, te nedostatak konkretnijih kampanja informisanja o prilikama za aktivno i rekreativno bavljenje sportom, kao i o njegovoj važnosti. Prema analizi, mladi koji se bave sportom, najčešće se bave ekipnim sportovima kao što su nogomet, košarka i slično. Potom, zastupljeni su treninzi u teretani, fitness i trčanje. U manjoj mjeri mladi se bave

borilačkim sportovima, biciklizmom, te individualnim sportovima kao što su tenis, plivanje i slično.

Vizija: Mladi se aktivno bave sportom i redovno posjećuju sportske događaje.

Problem 1: Mladi zbog infrastrukturnih nedostataka nemaju dovoljno prilika da se rekreativno ili profesionalno bave sportskim aktivnostima.

Cilj 1: Unaprijediti infrastrukturu sportskih terena i dječijih igrališta i učiniti je dostupnijom sportskim klubovima.

Željeni rezultati:

- Povećana dostupnost sportske infrastrukture profesionalnim sportistima i rekreativcima.

Problem 2: Nedovoljna podrška sportskim klubovima i takmičenjima mladih.

Cilj 2: Osnajiti sportske klubove i podržati sportska takmičenja mladih na području općine Travnik.

Željeni rezultati:

- Osiguran održiv rad sportskih klubova i kontinuitet održavanja takmičenja mladih.

Problem 3: Nedostupnost sportskih programa za djecu iz socijalno isključenih grupa.

Cilj 3: Povećati svijest zajednice o važnosti inkluzije djece i mladih iz socijalno isključenih grupa.

Željeni rezultati:

- Povećana dostupnost sportskih programa za djecu i mlade iz socijalno isključenih grupa.

Vizija: Mladi ljudi se aktivno bave sportom i redovno posjećuju sportske događaje.					
Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Unaprijediti infrastrukturu sportskih terena i dječjih igrališta i učiniti ih dostupnim sportskim klubovima.	1.1. Povećana dostupnost sportske infrastrukture profesionalnim sportistima i rekreativcima.	1.1.1. Analizirati stanje i adaptirati sportske terene i dječija igrališta na kojima mladi provode najviše vremena.	2020–2027.	- Općina Travnik - Sportski klubovi/udruženja	
		1.1.2. Izgraditi novu i nadograditi postojeću biciklističku infrastrukturu (parking i staza)	2020–2027.	- Općina Travnik	
		1.1.3. Obezbijediti besplatno korištenje postojeće sportske infrastrukture klubovima koji okupljaju veliki broj mladih.	2020–2027.	- Općina Travnik	
2. Osnajiti sportske klubove i podržati sportska takmičenja mladih na području općine Travnik.	2.1. Osiguran održiv rad sportskih klubova i kontinuitet takmičenja mladih.	2.1.1. Povećati izdvajanje iz općinskog budžeta za sport i sportske aktivnosti.	2020–2027.	- Općina Travnik	
		2.1.2. Podržati sportske događaje koji su od značaja za općinu Travnik.	2020–2027.	- Općina Travnik	
		2.1.3. Subvencionirati talentovane mlade sportiste s područja općine Travnik.	2020–2027.	- Općina Travnik	

3. Povećati svijest zajednice o važnosti inkluzije djece i mladih iz socijalno isključenih grupa.

3.1. Povećana dostupnost sportskih programa za djecu i mlade iz socijalno isključenih grupa.

2.1.4. Uvesti kodekse ponašanja u radu sa djecom i mladima u pravilnike sportskih klubova.

2020–2027.

- Općina Travnik
- Sportski savez
- Sportski klubovi/udruženja
- NVO

2.1.5. Implementirati edukacijske programe za sportske radnike u svrhu izgradnje njihovih pedagoških kompetencija.

2020–2027.

- Općina Travnik
- Sportski savez
- Sportski klubovi/udruženja
- NVO

3.1.1. Subvencionirati članstvo djece i mladih iz socijalno isključenih grupa u sportskim klubovima/udruženjima.

2020–2027.

- Općina Travnik
- Sportski savez
- Sportski klubovi/udruženja
- Općina Travnik

3.1.2. Educirati trenere o važnosti inkluzije djece i mladih iz socijalno isključenih grupa u sportske aktivnosti.

2020–2027.

- Sportski savez
- Sportski klubovi/udruženja
- NVO

3.1.3. Promocija sportskih klubova i njihovih programa prema djeci i mladima iz socijalno isključenih grupa.

2020–2027.

- Sportski savez
- Sportski klubovi/udruženja

Sigurnost mladih

Većina mladih s područja općine Travnik donekle je zadovoljna sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive. Više je nezadovoljnih u gradskim nego u vangradskim sredinama. Također, više je nezadovoljnih ženskog spola nego muškog spola.

Rezultati istraživanja ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja u znatno većem procentu navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja, nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja.

Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je generalno neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od strane određene ekstremne grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

Tako je kod oblika nasilja – nasilje u porodici oko 5% mladih izjavilo kako su lično bili žrtva nasilja u porodici, dok je 26% mladih navelo kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja. Vršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Oko 16% mladih iz gradskih sredina bili su žrtve vršnjačkog nasilja, a 37% ih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Vršnjačko nasilje značajno je prisutnije u gradskim nego u vangradskim sredinama i kada govorimo o mladima koji su bili žrtve ove vrste nasilja, ali i kada govorimo o mladima koji poznaju nekoga ko je bio žrtva vršnjačkog nasilja. Razlika baziranih na spolu nema, žrtve vršnjačkog nasilja su i ženski i muški ispitanici u približno jednakom odnosu.

Relevantni podaci o učestalosti nasilja na internetu za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, ali je sasvim sigurno da ovaj oblik nasilja dobija na značaju. U prosjeku, oko 5% mladih općine Travnik navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu, sa značajnim razlikama baziranim na spolu. Tako je više od 7% muških bilo žrtva nasilja na internetu naspram 2% ženskih. Kao i kod prethodnih oblika nasilja, kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva. Također, ovo nasilje je više prisutno u gradskim sredinama.

Pod nasiljem od strane ekstremne grupe podrazumijevalo se nasilje od bilo koje organizirane grupe, poput određenih navijačkih ili religijskih grupa. U prosjeku 1,2% mladih (2% muških i 0,4% ženskih ispitanika) izjavljuju kako su bili žrtve nasilja od strane ovakvih grupa, a oko 7% ih izjavljuje kako poznaju nekoga ko je bio žrtva.

Značajniji je udio mladih koji navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtva seksualnog nasilja: 10% mladih iz gradskih sredina i 5,4% mladih iz vangradskih sredina, te oko 6% muških i oko 8% ženskih. S obzirom na to da se radi o jednom od najtežih oblika nasilja, preporučljivo je obratiti posebnu pažnju na dobijene rezultate.

Tema psihičkog nasilja veoma je složena i to iz više razloga. Ipak, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od strane žrtve, a često i od strane počinioca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koja imaju naznake nasilja smatraju uobičajenim.

Pored toga, psihičko nasilje kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji, potrebno je i dokazati, a što je u slučajevima psihičkog nasilja dosta teško. S druge strane, mnogobrojne studije pokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj sa drugim oblicima nasilja.

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih donekle ima povjerenja u policijske službenike, a 20,5% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, 16,9% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike.

Vizija: Mladi su svjesni svih oblika nasilja, lako ih prepoznaju i uz povjerenje prema policijskim službenicima aktivno se bore protiv nasilja, posebno vršnjačkog.

Problem 1: Mladi su žrtve i počinioci vršnjačkog nasilja.

Cilj 1: Mladi smatraju činjenje krivičnih djela neprihvatljivim oblikom svog ponašanja i ponašanja svojih vršnjaka.

Željeni rezultati:

- Broj slučajeva vršnjačkog nasilja među mladima znatno je umanjen.

Problem 2: Mladi nemaju povjerenje u rad policijskih službi.

Cilj 2: Izgraditi povjerenje mladih u rad policijskih službi i motivirati ih da češće prijavljuju krivična djela.

Željeni rezultati:

- Mladi ljudi osviješteni o radu policijskih službenika i utiču na poboljšanje sigurnosti u zajednici.

Vizija: Mladi su svjesni svih oblika nasilja, lako ih prepoznaju i uz povjerenje prema policijskim službenicima, aktivno se bore protiv nasilja, posebno međuvršnjačkog.

Strateški ciljevi	Željeni rezultati	Mjere	Period provođenja	Partneri u provedbi	Troškovi (KM)
1. Mladi smatraju činjenje krivičnih djela neprihvatljivim oblikom svog ponašanja i ponašanja svojih vršnjaka.	1.1. Broj slučajeva vršnjačkog nasilja među mladima znatno je umanjen.	1.1.1. Provođenje preventivnih kampanja o činjenju krivičnih djela mladih.	2020–2027.	- Općina Travnik - MUP SBK	
		1.1.2. Priprema i provođenje edukativnih programa za mlade o zaustavljanju međuvršnjačkog nasilja.	2020–2027.	- NVO - MUP SBK	
		1.1.3. Kreiranje i provođenje programa za razvijanje nenasilnog ponašanja na sportskim i drugim javnim aktivnostima.	2021–2027.	- Općina Travnik - MUP SBK - NVO	
		1.1.4. Upoznati mlade o posljedicama zloupotrebe interneta i društvenih mreža (cyberbullying).			
2. Izgraditi povjerenje mladih u rad policijskih službi i motivirati ih da češće prijavljuju krivična djela.	2.1. Mladi ljudi osviješteni o radu policijskih službenika i utiču na poboljšanje sigurnosti u zajednici.	2.1.1. Provođenje obuke za policijske službenike o značaju rada u zajednici.	2020–2027.	- NVO - MUP SBK	
		2.1.2. Veća promocija rada i prisutnost MUP-a u lokalnoj zajednici.	2020–2027.	- Općina Travnik - MUP SBK - NVO	

Mehanizmi za provođenje Strategije za mlade

Član 8. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine navodi da odgovorni organi vlasti trebaju mladim osobama, putem utvrđenih mjera, dati na raspolaganje različite mogućnosti u cilju unapređenja njihovog razvoja. Pod odgovornim organima vlasti Zakon podrazumijeva općinski, gradski i kantonalni nivo vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zakon, dakle, obavezuje ove nivoe vlasti da odgovorno poduzimaju utvrđene mjere kako bi unaprijedili razvoj mladih. Pod utvrđenim mjerama podrazumijevaju se mjere predviđene usvojenim dokumentima kao što su strategija za mlade i program djelovanja za mlade koji je donijela svaka institucija za sebe na temelju strategije prema mladima.¹

U skladu s članom 14. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, **općinski, gradski i kantonalni organi vlasti** dužni su samostalno osigurati minimum mjera na planu rada s mladima i omladinskih aktivnosti, kao i mehanizme i kapacitete koji, između ostalog, uključuju uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih strategija za mlade u čijem će radu učestvovati predstavnici/predstavnice vijeća mladih ili omladinskih udruženja. Općinske, gradske i kantonalne vlasti zakonski su obavezne koordinirati aktivnosti u vezi rada s mladima i omladinskim aktivnostima. Pod koordinacijom aktivnosti podrazumijeva se koordiniranje aktivnosti iz Federalne, kantonalne ili općinske/gradske strategije za mlade, odnosno programa djelovanja za mlade, povezivanje sličnih projekata i aktivnosti, praćenje uspješnosti u provođenju i postizanju rezultata, vođenje evidencije omladinskih aktivnosti i drugo.

U članu 8. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine navodi se da rad s mladima nude **omladinska udruženja, ostala udruženja, neformalne grupe i drugi nosioci rada s mladima iz nevladinog sektora, kao i nosioci rada s mladima iz vladinog sektora**. Odgovornost za rad s mladima snose, dakle, i vladin i nevladin sektor. Iz nevladinog sektora su to omladinska udruženja, druga udruženja, neformalne grupe i drugi nosioci rada s mladima: domaća i strana fizička i pravna lica koja se bave pitanjima mladih ili su subjekti od značaja za promociju i zaštitu uloge i pozicije mladih, a imaju prava i obaveze u skladu s ovim zakonom.²

Imajući u vidu da su ovom Strategijom za mlade strateški ciljevi određeni na srednjoročni period (sedam godina), veoma je važno definirati mehanizme zadužene za provođenje, monitoring i evaluaciju, te po potrebi i reviziju ovog strateškog dokumenta. Istovremeno, potrebno je predvidjeti i osigurati finansijsku podršku aktivnostima koje će uslijediti provođenjem planiranih mjera Strategije za mlade.

Provođenje Strategije za mlade:

U skladu sa Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine osnovne strukture potrebne za razvijanje i provođenje Strategije za mlade Općine Travnik su:

1. Komisija za mlade (Član 19) – redovno općinsko radno tijelo čiji je sastav potrebno proširiti sa predstavnicima Vijeća mladih općine, odnosno omladinskih organizacija.

¹ Jasmin Bešić et al., Vodič kroz zakon o mladima FBiH, Institut za razvoj mladih KULT, Sarajevo, str. 57.

² Ibidem.

2. Vijeće mladih (Član. 37, 38 i 39) – Vijeće mladih osniva više od 50% omladinskih udruženja općine, sa ulogom djelovanja na jačanju uključenja mladih u društveni život zajednice i njihovom informisanju, kao i ulogom izrade, izmjene i provođenja općinske Strategije za mlade na odgovarajućem nivou.

3. Službenik za mlade (Član 12) – Općinski i gradski nivo vlasti dužni su samostalno odrediti službenika/cu za pitanja mladih koji/a obavlja zadatke u smislu Zakona o mladima FBiH, a koji/a je certificiran/a od strane nadležnog federalnog ministarstva.

Monitoring i evaluacija

Evaluacija je proces, obično sistematičan i objektivan koliko je to moguće, kojim se određuje vrijednosti ili značaj aktivnosti, politike ili programa, planirane intervencije, intervencije u toku ili završene intervencije.³

Evaluacija Strategije za mlade pomaže da se odgovori na pitanja o intervenciji kao što su:

- Koji su utjecaji provedenih mjera iz Strategije?
- Provode li se mjere u skladu s planom?
- Ko i kakvu korist ima od provedenih mjera?

Monitoring je stalna funkcija koja koristi sistemsko prikupljanje podataka o određenim indikatorima da bi se menadžmentu i glavnim uključenim stranama tekuće razvojne intervencije osigurali pokazatelji stepena napretka i ostvarenja ciljeva i napretka u upotrebi dodijeljenih sredstava.⁴

Monitoring i evaluacija Strategije za mlade trebaju se zasnivati na praćenju i vrednovanju rezultata. Sistem zasnovan na rezultatima pomaže kreatorima Strategije, onima koji su je usvojili i onima koji prate njene rezultate u odnosu na ciljnu grupu, te drugim uključenim stranama da odgovore na osnovna pitanja o tome jesu li ostvareni predviđeni ishodi.

Monitoring zasnovan na rezultatima jeste stalan proces prikupljanja i analiziranja informacija zasnovanih na ključnim indikatorima te poređenje stvarnih rezultata s očekivanim rezultatima kako bi se odredilo koliko dobro se implementira Strategija. To je kontinuiran proces određivanja napretka ka eksplicitnim, kratkoročnim, srednjoročnim i dugoročnim rezultatima praćenjem pokazatelja kretanja ka ostvarenju specifičnih, unaprijed određenih ciljeva (ishoda) upotrebom indikatora.

Monitoring zasnovan na rezultatima osigurati će povratnu informaciju o napretku (ili nepostojanju napretka) osoblju i onima koji donose odluke, koji informacije mogu koristiti na različite načine kako bi poboljšali učinak. Monitoring uključuje određivanje napretka ka ostvarenju ishoda ili uticaja. Ishod se ne može odrediti direktno, stoga je određen set indikatora koji, kad se pravilno izmjere, osiguravaju informacije o tome jesu li ostvareni ili nisu ostvareni ishodi ili željeni učinci, tj. jesu li preduzete mjere doprinijele približavanju ispunjenja vizije Strategije.

³ Glosar Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) / Razvojnog komiteta za pomoć (DAC) (OECD, 2000, str. 21).

⁴ Isto (OECD 2002, str. 27–28).

Indikator učinka jeste varijabla koja omogućava verifikaciju promjena u razvojnoj intervenciji ili pokazuje ishode relativne onome što je planirano.⁵

Evaluacija zasnovana na rezultatima jeste procjena planiranih, tekućih ili završenih intervencija kako bi se odredili njihova relevantnost, efektivnost i efikasnost, uticaj i održivost. Namjera je osigurati informacije koje su vjerodostojne, upotrebljive omogućavajući uključivanje naučenih lekcija u proces donošenja odluka. Evaluacija mjeru posmatra u širem pogledu, postavljajući pitanje je li napredak ka cilju ili određeni ishod uzrokovan mjerom ili postoje neka druga objašnjenja za promjene koje je odabrao sistem monitoringa.

Pitanja evaluacije mogu uključivati sljedeće:

- Jesu li ishodi vjerodostojni?
- Koliko efektivno i efikasno se ostvaruju?
- Koji neočekivani efekti su uzrokovani mjerama?
- Predstavlja li mjera strategije za rješavanje određenog skupa potreba koja je najviše isplativa i održiva?

Monitoringom i evaluacijom zasnovanom na rezultatima mogu se demonstrirati poboljšanja ili pak nedostatak poboljšanja. Izvještavajući o rezultatima mjera Strategije, Općina će pokazati svoj kredibilitet i povjerenje javnosti, a naročito mladih radi kojih je i izrađena Strategija i radi kojih se provode mjere.

Dobar sistem monitoringa i evaluacije zasnovan na rezultatima vrlo je koristan kao motivacijski i menadžmentski alat, pomaže pri fokusiranju pažnje na ostvarivanje rezultata koji su važni Općini Travnik, interesnim stranama i mladima. Sistem monitoringa i evaluacije pružit će pravovremenu informaciju svim uključenim stranama, a prije svih Komisiji za mlade Općine Travnik, o napretku postizanja učinka Strategije. On će pomoći u ranoj identifikaciji eventualne slabosti koja zahtijeva korektivne mjere. Podaci monitoringa također će osigurati informacije o netipičnim vrijednostima (područja koja rade naročito dobro ili naročito loše).

Strategija za mlade Općine Travnik predviđa ishode i željene rezultate te mjere za provođenje i postizanje zacrtanih ciljeva. Potrebno je na samom početku provođenja Strategije napraviti sistem monitoringa i evaluacije zasnovan na rezultatima, s tim da će se na nivou Strategije pratiti i mjeriti postignuti učinci, dok će se programi djelovanja za svaku pojedinačnu godinu baviti detaljnim aktivnostima čije je provođenje potrebno za postizanje ciljeva. Svaki program djelovanja utvrdit će svoje vlastite indikatore uspjeha na nivou željenih rezultata Strategije, odnosno na nivou ishoda programa. Na taj način će se osigurati da se i Strategija i programi prate i vrednuju na osnovu rezultata.

Broj: 01-1-01-3-3-120/20
Datum: 27.05.2020. godine

**PREDSJEDAVAJUĆA
OPĆINSKOG VIJEĆA TRAVNIK**

Vlatka Lukić-Lovrinović, dipl. Teolog

⁵ Isto (OECD 2002, str. 29).

Izdavač: Centar za edukaciju mladih

Dizajn: Centar za edukaciju mladih

Lektura: dr.sc. Dženan Kos

Print: Print-GS d.o.o. Travnik

Travnik, 2020.

Ovaj priručnik štampan je u okviru projekta "Regionalni program lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD)", koji finansira Evropska unija (EU), a implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH. Sadržaj ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njoj, isključiva su odgovornost Centra za edukaciju mladih i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije (EU), niti Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP).

Projekat finansira
Evropska unija

Empowered lives.
Resilient nations.

Općina
Travnik

Centar za
edukaciju
mladih